

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

КАЙДРОВИЧ ХРИСТИНА ІВАНІВНА

УДК: 336.01:65.012.8

**ФІНАНСОВА РІВНОВАГА ЯК МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА**

Спеціальність 21.04.02 – економічна безпека
суб'єктів господарської діяльності

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Львів – 2017

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Львівському державному університеті внутрішніх справ Міністерства внутрішніх справ України.

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор
Аніловська Ганна Ярославівна,
Львівський державний університет
внутрішніх справ,
професор кафедри фінансів та обліку

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Кавун Сергій Віталійович,
Харківський навчально-науковий інститут
Державного вищого навчального закладу
«Університет банківської справи»,
завідувач кафедри інформаційних
технологій та вищої математики

доктор економічних наук, професор
Гнилицька Лариса Володимирівна,
Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана,
заступник завідувача кафедри
бухгалтерського обліку

Захист відбудеться «23» травня 2017 року о 14⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 35.725.04 у Львівському державному університеті внутрішніх справ за адресою: 79007, м. Львів, вул. Городоцька, 26.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Львівського державного університету внутрішніх справ за адресою: 79007, м. Львів, вул. Городоцька, 26.

Автореферат розісланий «21» квітня 2017 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

С. І. Мельник

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Становлення і розвиток ринкової економіки в Україні має вплив на виникнення і вирішення ситуацій у фінансово-господарській діяльності підприємств. Тому кожен господарюючий суб'єкт повинен володіти механізмами визначення меж правомірного і обґрунтованого ризику, захисту від зовнішніх і внутрішніх загроз, що зрештою забезпечує бажані результати.

Ці питання особливо актуалізуються з огляду на те, що в сучасних наукових дослідженнях як на макроекономічному, так і на мікроекономічному рівнях не знаходить належного висвітлення використання фінансової рівноваги як дієвого механізму гарантування економічної безпеки з одночасним забезпеченням підвищення ефективності діяльності суб'єктів господарювання. А відсутність ефективних методик і навиків ухвалення оптимальних управлінських рішень для стійкого розвитку в умовах ринкових відносин є однією з основних причин, що негативно позначаються на розвитку підприємництва, створюють серйозні ускладнення у діяльності підприємств. Водночас саме через це вони опиняються у зоні підвищеного ризику, що становить чимало загроз їх економічній безпеці.

Враховуючи ці обставини, слід зазначити, що всебічне ґрунтовне дослідження фінансової рівноваги як механізму, який би відповідав цілям підвищення рівня економічної безпеки, належить до числа пріоритетних практичних та наукових завдань.

У розбудову системи економічної безпеки підприємства, визначення можливостей використання різноманітних механізмів та інструментів для забезпечення її ефективного функціонування суттєвий внесок зробили такі вітчизняні та зарубіжні вчені, як Я. Базилінська, О. Барановський, Р. Барро, М. Беблала, Я. Белінська, О. Белов, О. Білорус, Т. Блудова, Т. Бондарук, С. Буковинський, А. Вавілов, З. Варналій, Т. Васильців, Т. Вахненко, С. Вітте, О. Власюк, О. Гаврилюк, В. Геєць, Л. Гнилицька, М. Головнін, А. Гриценко, С. Гупт, Я. Дяченко, М. Єрмошенко, Т. Єфименко, Я. Жаліло, З. Живко, Д. Жочовські, Н. Зражевська, І. Іванов, С. Кавун, Є. Канторович, Д. Коєн, В. Козюк, О. Колот, В. Корнеєв, Н. Кравчук, П. Кругман, В. Кудряшов, Р. Лаго, І. Луніна, І. Лютий, С. Марченко, І. Маталік, І. Мойсеєнко, В. Мунтіян, Ф. Модільяні, С. Омельчук, Г. Пастернак-Таранушенко, К. Патільйо, О. Погарська, О. Рожок, Н. Рубіні, Л. Сервен, О. Сльозко, В. Франчук, О. Царук, В. Шевчук, Н. Шелудько, Л. Шемаєва, В. Шпачук, А. Штангрет, С. Юрій, В. Юрчишин, Ф. Ярошенко.

Проблемам фінансової збалансованості та фінансової рівноваги, напрямам їх вирішення присвячено публікації Г. Аніловської, І. Бланка, С. Васильчак, В. Глуценка, О. Горової, А. Грачева, Т. Гудзя, І. Кладченко, Н. Козлюк, Л. Костирко, Л. Лахтіонової, Т. Савченко, Р. Скалюк, В. Ячменьової.

Незважаючи на вагомий доробок вітчизняних та зарубіжних вчених, низка аспектів цієї проблеми потребує подальших досліджень. Йдеться насамперед про обґрунтування необхідності використання фінансової рівноваги як механізму удосконалення системи економічної безпеки підприємств та забезпечення ефективності її функціонування. Це й обумовило вибір теми дисертаційної роботи, адже сучасні реалії вимагають пошуку принципово нових підходів та знань для вирішення проблемних завдань, пов'язаних з підвищенням ефективності практики функціонування суб'єктів підприємницької діяльності.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана у Львівському державному університеті внутрішніх справ у межах наукових тем, зокрема: «Економічна безпека держави та суб'єктів господарювання: стан і механізми забезпечення» (номер державної реєстрації 0114U007380), «Забезпечення стійкості та безпеки фінансової системи України: теорія та практика» (номер державної реєстрації 0112U007497), «Стратегія сталого розвитку економіки: теорія і практика» (номер державної реєстрації 0112U007496). Особисто автором у межах наукових проектів виконано дослідження ефективності використання механізму фінансової рівноваги для забезпечення безпечного розвитку підприємства та запропоновано рекомендації щодо підвищення ефективності його використання суб'єктами господарювання у сфері електроенергопостачання.

Мета і задачі дослідження. *Метою* дисертаційної роботи є розроблення теоретико-методичних та практичних рекомендацій щодо формування та практичного використання фінансової рівноваги як механізму забезпечення економічної безпеки підприємства.

Для досягнення визначеної мети ставилися такі наукові задачі:

- визначити теоретичні засади дослідження ролі та місця механізму фінансової рівноваги в системі економічної безпеки підприємства;
- узагальнити існуючі регулятивні механізми та економічний інструментарій забезпечення безпеки підприємств;
- дослідити вплив факторів на стійкість та фінансову рівновагу підприємств;
- охарактеризувати тенденції розвитку та здійснити аналітичну оцінку стійкості фінансово-економічного стану енергопостачальних підприємств західного регіону України;
- оцінити вплив механізму фінансової рівноваги на рівень економічної безпеки суб'єктів господарської діяльності на прикладі обленерго;
- розробити модель фінансової безпеки електроенергетичних підприємств на засадах фінансової рівноваги;
- оцінити ефективність використання фінансової рівноваги підприємства як механізму забезпечення його економічної безпеки.

Об'єктом дослідження є фінансово-економічна діяльність підприємств енергетичної галузі (обленерго).

Предметом дослідження є фінансова рівновага як механізм забезпечення економічної безпеки підприємств.

Методи дослідження. В основу дослідження покладено загальнонаукові та спеціальні методи пізнання: системного підходу та системного аналізу як методологічної бази для дослідження, узагальнення та визначення теоретичних та організаційно-економічних засад пізнання фінансової рівноваги як важливого механізму забезпечення економічної безпеки функціонування підприємства та його впливу на сучасний стан та тенденції розвитку енергетичної галузі західного регіону України; аналогії, економіко-математичного моделювання та абстрагування для обґрунтування принципів формування фінансової рівноваги та структуризації механізму її впливу на економічну безпеку та теоретичної побудови моделей його використання в управлінні економічною безпекою підприємства; графічний метод, методи статистичного аналізу та інтегрального оцінювання для формування та розробки системи показників оцінки фінансової рівноваги підприємства у процесі досягнення цілей управління економічною безпекою на підприємстві та розробки рекомендацій щодо їх реалізації й обґрунтування алгоритму формування стратегії розвитку підприємства та управління його економічною безпекою; методи наукового передбачення та прогнозу, розрахунково-аналітичні, економіко-математичні та статистичні методи для розробки методичних засад прогнозування, моніторингу та контролю параметрів фінансової рівноваги в системі економічної безпеки функціонування підприємств енергетичної галузі західного регіону України.

Інформаційною базою дослідження є праці вітчизняних і зарубіжних науковців з проблем економічної безпеки, фінансового аналізу і управління. Нормативну й інформаційну базу досліджень склали Закони України та постанови Кабінету Міністрів України, дані Державної служби статистики України, матеріали обласних управлінь статистики західного регіону України, офіційна фінансова звітність обленерго західного регіону України, а також вітчизняні та зарубіжні аналітичні матеріали, і наукові публікації з цієї проблематики.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що особисто автором розроблені і обґрунтовані теоретичні положення, науково-методичні підходи та прикладні рекомендації щодо створення та ефективного функціонування механізму фінансової рівноваги в системі управління економічною безпекою суб'єктів господарської діяльності енергетичної галузі.

Основні результати, які містять наукову новизну, полягають у тому, що: *удосконалено:*

– трактування поняття «фінансова рівновага», яке на відміну від традиційного, розглядається у системі категорій безпекознавства як такий

стан підприємства, для якого характерним є спроможність виконання фінансових зобов'язань; ефективне використання власних засобів; оптимальна структура активів та пасивів підприємства; забезпечення росту та підвищення вартості бізнесу; захищеність від внутрішніх і зовнішніх загроз, що стало концептуальною основою формування методичних засад для діагностики, удосконалення та використання механізму фінансової рівноваги в управлінні економічною безпекою енергетичних підприємств;

– концептуальний підхід, який передбачає формування регулятивних механізмів та економічних індикаторів фінансової рівноваги як інструмента управління фінансовою стійкістю підприємства, що, на відміну від традиційного, дозволяє забезпечувати його економічну безпеку;

– методику оцінювання ефективності використання механізму фінансової рівноваги підприємства, яка відрізняється від інших чітким алгоритмом розрахунку впливу показників ліквідності, економічного зростання та вартості підприємства на рівень його економічної безпеки, що дозволяє формувати інформаційну базу для підготовки й ухвалення економіко-безпекових управлінських рішень;

дістали подальший розвиток:

– науково-методичні підходи щодо моделювання стану економічної безпеки енергетичного підприємства на основі вартісної концепції управління ним, які порівняно з відомими дають можливість оцінювати потенційні результати його діяльності у контексті забезпечення економічної безпеки;

– обґрунтування взаємозв'язку чинників (ліквідності, вартості підприємства, динаміки його розвитку), які впливають на забезпечення стійкості та фінансової рівноваги функціонування суб'єктів господарської діяльності енергетичної галузі, що, на відміну від пропонованих у наукових джерелах, дають можливість оцінювати якісну і кількісну характеристики рівноважного, збалансованого фінансового розвитку підприємства при одночасному забезпеченні його фінансово-економічної безпеки;

– методичний підхід до діагностики фінансової рівноваги, який передбачає аналітичну оцінку функціональних станів енергетичного підприємства на основі показників функціонально-аналітичного балансу, що дає змогу комплексно дослідити стан його фінансово-економічної безпеки.

Практичне значення одержаних результатів. Обґрунтовані у дисертації теоретичні положення, розроблений методичний інструментарій дозволяють системно визначати прикладні засади формування і використання фінансової рівноваги як механізму забезпечення економічної безпеки функціонування підприємства. Застосування такого механізму у практичній діяльності суб'єктів господарювання сприяє ухваленню обґрунтованих управлінських рішень, що безпосередньо впливають на підвищення ефективності їх функціонування за рахунок виваженої економіко-безпекової політики.

Рекомендації щодо використання механізму фінансової рівноваги як важливого інструменту забезпечення необхідного рівня економічної безпеки прийняті до використання у ПАТ «Львівобленерго» (довідка № 143-5604 від 02.09.2015 р.).

Теоретичні та методичні результати дисертаційної роботи використовуються в освітньому процесі Львівського державного університету внутрішніх справ (акт впровадження № 23 від 10.06.2016 р.), а також у Львівському техніко-економічному коледжі Національного університету «Львівська політехніка» (довідка № 100 від 06.06.2016 р.).

Особистий внесок здобувача. Наукові дослідження, розробки та висновки, викладені у роботі, здійснені автором особисто. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, у дисертаційній роботі використані ідеї та положення, які є результатом особистої роботи здобувача. Особистий внесок у працях, опублікованих у співавторстві, відображено у списку публікацій.

Апробація результатів дисертації. Основні теоретичні та методичні результати дослідження доповідалися на Звітній науковій конференції «Проблеми правової реформи та розбудови громадянського суспільства в Україні» (м. Львів, 2013 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Перспективи розвитку економіки України: теорія, методологія, практика» (м. Луцьк, 2013 р.); Міжкафедральному науковому семінарі «Системна діагностика фінансової сфери» (м. Львів, 2013 р.); X міжнародній науково-практичній конференції «Теорія і практика економіки та підприємництва» (м. Гурзуф, 2013 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Фінансові аспекти розвитку економіки: теорія, методологія, практика» (м. Львів, 2014 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Економіка країни: стан, досягнення та перспективи подальшого співробітництва з країнами ЄС» (м. Одеса, 2014 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Соціально-економічні проблеми сучасності та концепція сталого розвитку в Україні та світі» (м. Дніпропетровськ, 2014 р.); Звітній науковій конференції «Проблеми правової реформи та розбудови громадянського суспільства в Україні» (м. Львів, 2014 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Обліково-аналітичне забезпечення системи менеджменту підприємства» (м. Львів, 2014 р.); Звітній науковій конференції «Проблеми правової реформи та розбудови громадянського суспільства в Україні» (м. Львів, 2015 р.); Міжвузівській науково-практичній конференції «Актуальні проблеми економічної безпеки в контексті трансформації ринкової економіки» (м. Львів, 2015 р.).

Публікації. За темою дисертації опубліковано 18 наукових працях, серед яких одна монографія у співавторстві, одна стаття у провідному зарубіжному виданні, 5 статей у фахових наукових виданнях України, 11 публікацій в інших виданнях. Загальний обсяг публікацій – 19,47 д. а., з яких автору належить 4,48 д. а.

Структура та обсяг роботи. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (257 найменувань на 27 сторінках), 18 додатків, що розміщені на 135 сторінках. Повний обсяг дисертації становить 341 сторінку, із них основний текст – 179 сторінок, які містять 30 таблиць та 28 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертації, визначено мету, завдання, предмет та об'єкт дослідження, викладено основні положення наукової новизни, теоретичне і прикладне значення одержаних результатів, наведено інформацію про апробацію.

У першому розділі **«Теоретико-методичні основи дослідження фінансової рівноваги підприємств»** узагальнено сутнісні характеристики категорії «фінансова рівновага» у структурі фінансового механізму та системі економічної безпеки підприємств.

На підставі узагальнення концептуальних положень загальної теорії рівноваги встановлено, що з погляду безпекознавства до поняття «фінансова рівновага підприємства» сформувався у науковому середовищі декілька напрямів трактування. На основі їх критичного осмислення це поняття розглядається як такий стан підприємства, для якого характерні спроможність виконання фінансових зобов'язань; ефективно використання власних засобів; оптимальна структура активів та пасивів підприємства; забезпечення росту та підвищення вартості бізнесу; захищеність від внутрішніх і зовнішніх загроз діяльності, що в результаті забезпечує оптимальний рівень економічної безпеки.

Доведено, що до аналітичної характеристики фінансового механізму підприємств, одне з основних завдань якого полягає у забезпеченні фінансової рівноваги, слід застосовувати процесний підхід, сутність якого зводиться до того, що господарська діяльність разом зі взаємозв'язками і взаємозалежностями являє собою структурно-функціональну мережу процесів організації. Враховуючи елементи процесного підходу, зосереджено увагу на побудові такого фінансового механізму, який би дав змогу не тільки ефективно розвиватися суб'єкту господарювання, а й забезпечував йому відповідний рівень економічної безпеки. Вирішення цього завдання пов'язується зі створенням оптимальної системи фінансової рівноваги підприємства. Концептуальним моментом формування механізму фінансової рівноваги слід вважати такий стан економічної системи, коли у процесі функціонування, яке характеризується суперечностями при виконанні завдань, від яких залежать дохідність, ліквідність і ріст потужностей підприємства, забезпечується його збалансованість та економічна безпека (рис. 1).

Зв'язок із зовнішнім середовищем

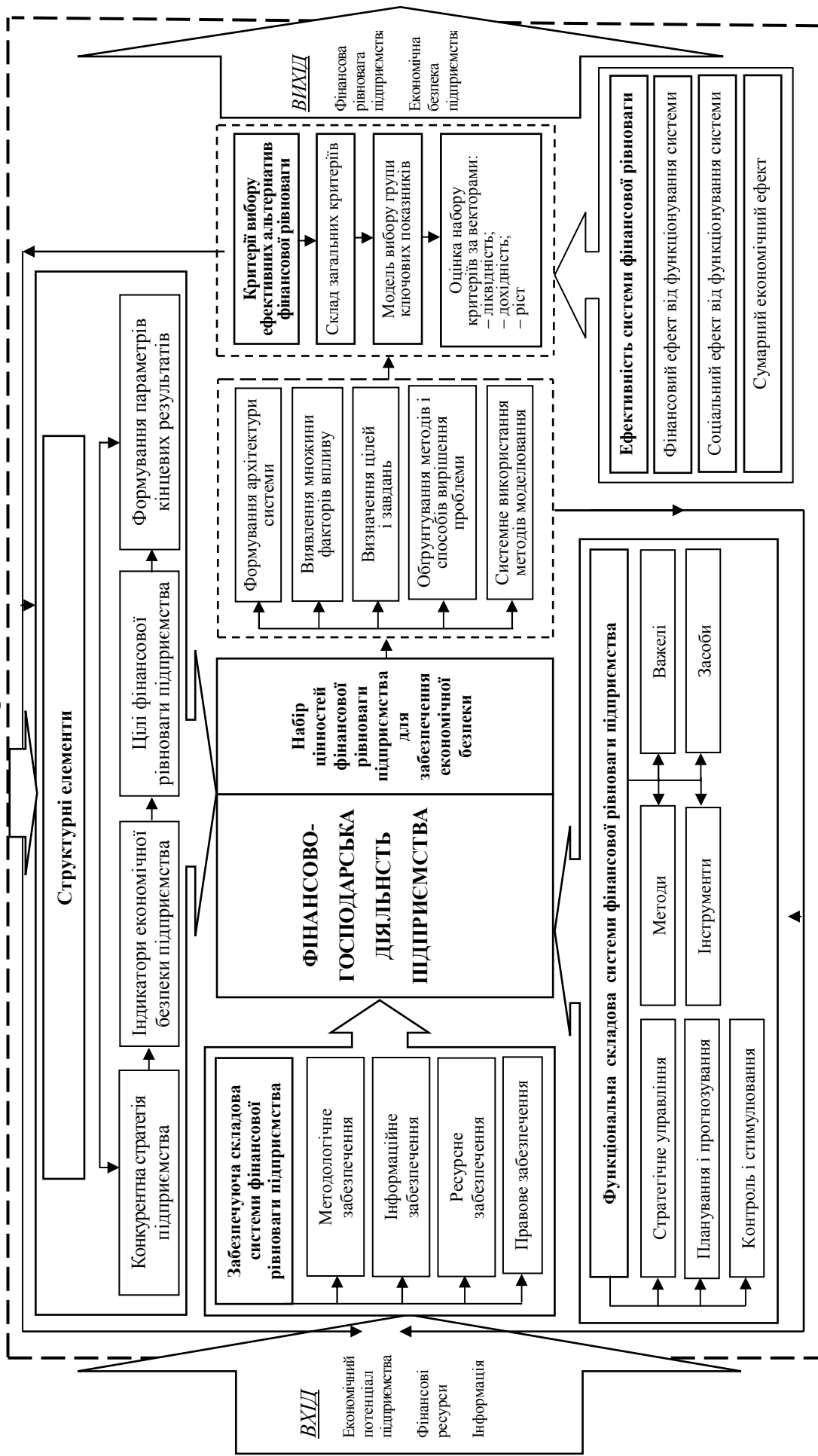

Рис. 1. Концептуальна схема механізму фінансової рівноваги підприємства для забезпечення економічної безпеки

За результатами аналізу наукових джерел у роботі встановлено, що для оптимального управління економічними системами застосовуються різні моделі. Серед них найефективнішою є система фінансової рівноваги підприємства, яка створена з використанням динамічного підходу до її моделювання. Визначено, що основними елементами, які досліджуються у процесі вивчення фінансової рівноваги підприємства, науковцями здебільшого виділяються ті, що характеризуються показниками про необхідні обсяги активів підприємства, джерела формування активів підприємства, джерела формування та напрями використання власних фінансових ресурсів, вхідні та вихідні грошові потоки. Водночас рівноважний стан підприємства повинен забезпечувати його стабільний, стійкий розвиток. Для цього запропоновано використовувати показники ліквідності підприємства, економічного зростання та вартості підприємства, бо вони значною мірою свідчать про стан економічної безпеки підприємства.

Аналітична оцінка діяльності підприємств енергетичної галузі дає підставу вважати, що для гарантування їхньої фінансової безпеки необхідно ефективно використовувати механізми фінансової рівноваги.

У другому розділі «**Фінансова рівновага як інструмент забезпечення економічної безпеки підприємств**» доведено, що в умовах ринкової економіки про ефективність діяльності суб'єктів господарювання свідчать показники зростання, зокрема такі, що відображають результативність протидії внутрішнім і зовнішнім загрозам, а також потреба у відповідному інформаційно-аналітичному забезпеченні.

Шляхом аналізу основних підходів до формування аналітичного і інформаційного забезпечення фінансової рівноваги у контексті забезпечення економічної безпеки підприємств встановлено, що потребує удосконалення низка методологічних засобів, а саме: методика комплексного аналізу забезпечення фінансової безпеки фінансово-господарської діяльності підприємства, що дозволяє оцінювати та виявляти вплив ризиків на діяльність підприємства; методика взаємозв'язку показників розвитку діяльності підприємства з оцінкою вартості бізнесу як основним критерієм ефективності; методика формування стратегії розвитку підприємства, що забезпечує максимально ефективно та раціональне використання обмежених фінансових ресурсів та досягнення стратегічних цілей на поточну та довгострокову перспективу. Їх удосконалення доцільно здійснити через формування механізмів оцінювання вартості підприємства та його розвитку як основних індикаторів фінансової рівноваги.

Констатовано, що показники, які використовуються для оцінки фінансової безпеки підприємства, не враховують специфіки підприємств електроенергетичної галузі. Для виправлення цієї ситуації запропоновано сукупність фінансових показників, що характеризують цільову ефективність їх виробничо-господарської діяльності в ринкових умовах господарювання та стан фінансової безпеки (рис. 2).

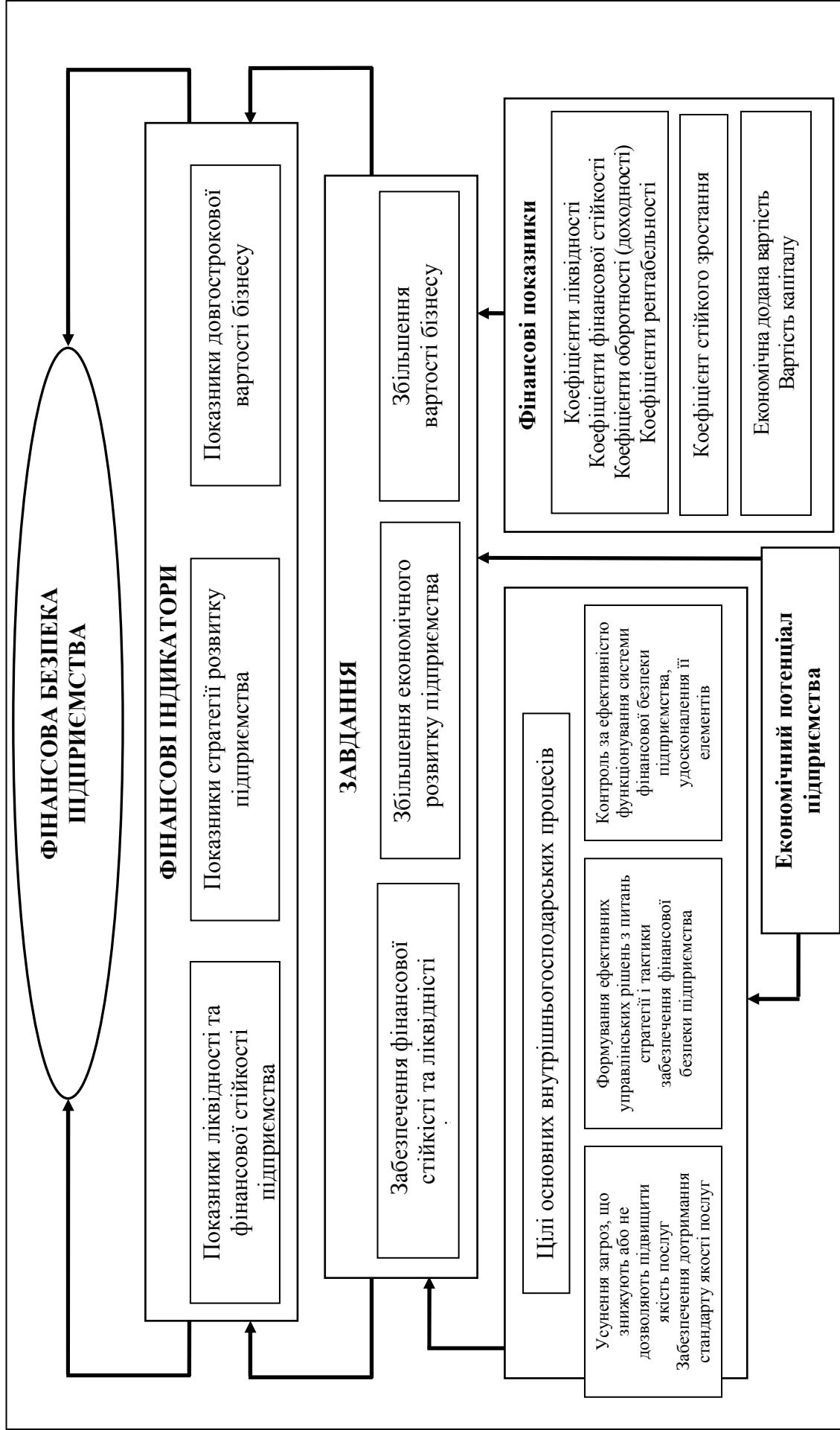

Рис. 2. Стратегічна карта цілей забезпечення фінансової безпеки електроенергетичних підприємств засобами фінансової рівноваги

Доведено, що моделювання оцінки фінансової рівноваги підприємства за пропонованою методикою, дає можливість визначати критичні етапи роботи підприємств, вчасно пропонувати можливі варіанти виходу із кризових ситуацій. Вагомою перевагою такої методики є те, що, базуючись на оцінці фінансової рівноваги, кожне підприємство у межах певного дефіциту ресурсів може реалізовувати безпекову діяльність, спрямовану на протидію як внутрішнім, так і зовнішнім загрозам.

Третій розділ «**Напрями вдосконалення використання фінансової рівноваги у системі економічної безпеки підприємства**» присвячено розробці заходів підвищення ефективності використання фінансової рівноваги в контексті зміцнення економічної безпеки підприємств електроенергетичної галузі (обленерго).

Доведено, що управління економічною безпекою підприємств потребує постійного моніторингу поточних показників фінансово-господарської діяльності, а також показників, які використовуються для оцінювання довгострокової стратегії. Для цього у роботі запропоновано науково-методичний підхід до моделювання стійкості підприємства. Прогнозування майбутньої діяльності підприємства вимагає забезпечення стійкості поточної діяльності. Враховуючи це, встановлено, що необхідним є моделювання стійкого росту підприємств. При цьому основною вимогою для досягнення безпечного рівня економічної, у тому числі і фінансової безпеки є збалансування показників (рентабельність реалізованої продукції, використання активів, структури витрат, економічного зростання підприємства та вартість підприємства). З цією метою модифіковано класичні моделі Du Pont та Д. Ван Хорна, шляхом доповнення їх показником чистих активів, який визначено як різницю між оборотними активами та поточними і прирівняними до них зобов'язаннями (рівняння 1).

$$K_{\text{ст.р}} = \frac{\text{ЧП}^{\text{РП}}}{\text{ВК}_{\text{п}}} = \frac{\text{П}}{\text{Д}} \times \frac{\text{Д}}{\text{ЧА}} \times \frac{\text{ЧА}}{\text{ВК}_{\text{п}}} \times \frac{\text{ЧП}^{\text{РП}}}{\text{П}} = K_{\text{РП(ч)}} \times K_{\text{ОЧА}} \times K_{\text{ФВ}} \times K_{\text{р}}, \quad (1)$$

де $K_{\text{ст.р}}$ – коефіцієнт стійкого росту; $\text{ЧП}^{\text{РП}}$ – чистий реінвестований прибуток; $\text{ВК}_{\text{п}}$ – власний капітал на початок періоду; $K_{\text{р}}$ – коефіцієнт реінвестування прибутку; П – прибуток від операційної діяльності; Д – дохід від реалізації продукції, ЧА – чисті активи; $K_{\text{РП(ч)}}$ – рентабельність реалізованої продукції (чиста); $K_{\text{ОЧА}}$ – оборотність чистих активів, $K_{\text{ФВ}}$ – коефіцієнт фінансового важеля.

Розрахунки впливу чинників на коефіцієнт стійкого зростання (табл. 1) на прикладі ПАТ «Волиньобленерго» показали величину цього впливу. Так, на зростання коефіцієнта стійкого росту мали вплив: зростання рентабельності реалізованої продукції на 1,068, збільшення оборотності чистих активів на 0,238 та зростання коефіцієнта фінансового важеля на 0,062.

**Вплив чинників на коефіцієнт стійкого зростання
ПАТ «Волиньобленерго» у 2012–2015 рр.**

Показники	Значення показника станом на				Відхилення показників 2015 р. від показників 2014 р.	Темп росту показників у 2014–2015 рр., %	Зміна коефіцієнта стійкого зростання внаслідок впливу чинників
	31.12. 2012 р.	31.12. 2013 р.	31.12. 2014 р.	31.12. 2015 р.			
Рентабельність реалізованої продукції (чиста) $K_{PP(ч)}$, %	0,161	0,184	-0,062	0,686	0,748	11,006	1,068
Оборотність чистих активів, $K_{OЧА}$	1,117	1,003	1,083	1,345	0,263	1,243	0,238
Коефіцієнт фінансового важеля, $K_{ФВ}$	1,092	1,283	1,319	1,386	0,067	1,051	0,062
Коефіцієнт реінвестування прибутку (K_p)	1,000	1,000	1,000	1,000	0	1,000	0,000
Коефіцієнт стійкого росту, % $K_{ст.р}$	0,196	0,236	-0,089	1,279	1,368	14,371	1,368

Порівняння результатів проведених розрахунків підтвердило позитивну динаміку коефіцієнта зростання в усіх досліджуваних обленерго західного регіону України.

Доведено, що ефективність використання механізму фінансової рівноваги як інструмента забезпечення фінансової безпеки базується на концепції EVA (Economic Value Added) – економічній доданій вартості. Констатовано, що EVA виступає як інструмент, яким можна вимірювати дійсну прибутковість підприємства, а також управляти нею з позиції власників. EVA відображає альтернативний підхід до концепції прибутковості (перехід від розрахунку рентабельності інвестованого капіталу, що вимірюється у відсотках до розрахунку економічної доданої вартості (EVA), що вимірюється у грошовому вираженні).

За допомогою інструментів регресійного прогнозування розраховано вплив обраної множини показників на економічну додану вартість (рівняння 2).

$$Y = -484835 + 0,140165x_1 - 0,000755x_2 + 0,160728x_3 + 0,061203x_4 - 0,925103x_5, \quad (2)$$

де Y – економічна додана вартість; x_1 – рентабельність інвестованого капіталу; x_2 – рентабельність реалізованої продукції (чиста); x_3 – коефіцієнт економічного зростання; x_4 – коефіцієнт абсолютної ліквідності; x_5 – середньозважена вартість капіталу.

Результати регресійного моделювання значущі ($R=0,98863796$; $R^2=0,97740501$ $F(5,2)=17,303$) вони підтверджують позитивний вплив рентабельності інвестованого капіталу, коефіцієнта економічного зростання та коефіцієнта абсолютної ліквідності, а також протилежного за значенням впливу середньозваженої вартості капіталу на економічну додану вартість.

Аналіз проведених розрахунків дає підстави стверджувати, що формування рівноважного стану включених в модель показників забезпечує досягнення фінансової рівноваги та економічного зростання підприємства; рівноважний стан показників дозволяє убезпечити підприємство від загроз та ризиків. Така модель дає можливість прогнозувати економічну додану вартість підприємства та визначати прогностичні критерії формування фінансових показників для встановлення безпечних показників діяльності підприємства.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі здійснено теоретичне узагальнення і запропоновано нове вирішення наукового завдання, пов'язаного з ефективністю використання фінансової рівноваги як механізму забезпечення економічної безпеки підприємства. Результати виконаного дослідження дозволяють зробити такі висновки.

1. Функціонування підприємства в ринкових умовах значною мірою залежить від впливів ризиків та небезпек як зовнішнього середовища, так і продукування загроз його діяльності внутрішнім середовищем. Фінансова рівновага підприємства як важливий чинник стабілізації його господарської діяльності може слугувати одним з інструментів у системі забезпечення його економічної безпеки. Фінансові відносини, фінансові ресурси, їх достатність та структура визначають можливість досягнення як стратегічних, так і функціональних цілей діяльності підприємства. Концептуальним моментом у процесі формування механізму фінансової рівноваги є необхідність забезпечення такого стану економічної системи, коли у процесі її функціонування, для якого характерним є нестійке загострення фінансових суперечностей між векторами дохідності, ліквідності та ростом підприємства, створюється можливість забезпечення їх рівноваги та відповідний рівень фінансово-економічної безпеки.

2. На підставі аналізу різноманітних підходів до визначення сутності фінансової рівноваги підприємства, враховуючи завдання, поставлені у дослідженні, фінансова рівновага підприємства ідентифікується як такий стан підприємства, для якого властивими є такі характеристики, як спроможність виконання фінансових зобов'язань, ефективне використання власних засобів, оптимальна структура активів та пасивів підприємства, забезпечення позитивної динаміки росту, захищеність від внутрішніх і зовнішніх загроз

діяльності, що зрештою детермінує досягнення оптимального рівня економічної безпеки.

3. Економіко-математичне моделювання рівноваги як один із важливих інструментаріїв забезпечення ефективності фінансово-господарської діяльності та оцінка застосування різних моделей для оптимального управління економічними системами, що розглянуті у роботі, вказують на неоднозначність та певну суперечливість їх використання у конкретній практичній діяльності суб'єктів господарювання. Тому підготовка, ухвалення та виконання управлінських рішень повинні ґрунтуватися насамперед на врахуванні можливостей забезпечення і посилення конкурентних переваг підприємства. Загалом же, як обґрунтовується у роботі, економічні методи і моделі є важливим інструментом оптимізації формування механізму фінансової рівноваги підприємства, дозволяють визначити основні контури їх оптимізації для забезпечення необхідного рівня економічної безпеки суб'єктів господарської діяльності.

4. Роль енергетичного сектора в економічній системі України надзвичайно важлива і, навіть значною мірою, вирішальна, оскільки енергетика у нашій країні стала значним політичним фактором забезпечення суверенності та виживання. Саме це є причиною її невисокої конкурентоздатності та ефективності. Велике значення для подальшого розвитку енергетичного сектора України має розробка стратегії, тобто такої інтегрованої моделі дій держави, що спрямована на досягнення цілей національної безпеки та задоволення енергетичних потреб суспільства за умов найменших економічно обґрунтованих сукупних витрат.

5. Оскільки на ринку електроенергетики України одним із основних суб'єктів функціонування є обленерго, то стратегічним завданням їх функціонування в нових ринкових умовах є забезпечення таких показників їх виробничо-господарської діяльності (кількісних значень і якісних характеристик) протягом тривалого періоду, які б дозволили виконувати місію компаній, тобто забезпечувати потреби ринку в енергетичних ресурсах і одночасно енергетичну безпеку країни. Тому в умовах лібералізації енергетичних ринків енергетична безпека країни безпосередньо зводиться до досягнення фінансової безпеки суб'єктів господарської діяльності. Фінансова безпека електроенергетичних компаній у такому розумінні – це складна комплексна система їх стійких відносин зі споживачами енергії та їх контрагентами, яка забезпечує досягнення енергетичної безпеки і при цьому дозволяє забезпечити фінансову збалансованість функціонування конкретних суб'єктів господарської діяльності.

6. Результати теоретичних та емпіричних досліджень підтверджують той факт, що найсуттєвішими індикаторами оцінки діяльності підприємства, що дозволяють забезпечити фінансову рівновагу суб'єктів господарської діяльності, є такі чинники, як вартість підприємства, його розвиток та фінансова безпека. Ці вектори якраз і визначають якісну та кількісну

характеристики рівноважного, збалансованого фінансового розвитку підприємства при одночасному забезпеченні його фінансово-економічної безпеки.

7. Для оцінки рівня і якості фінансової безпеки підприємств визначено, що таким критерієм є рентабельність чистих активів підприємства. Саме цей показник найбільш переконливо показує здатність підприємства протидіяти загрозам та ефективно використовувати вкладений капітал, органічно пов'язуючи показники фінансової та операційної діяльності підприємства. Тому визначення мінімально допустимого значення цього показника і дозволяє встановити рівень фінансової безпеки підприємства за рахунок забезпечення відповідної фінансової збалансованості його діяльності.

8. Узагальнення результатів дослідження засвідчує, що між вартістю підприємства, його економічним зростанням та ліквідністю існує велика взаємозалежність та взаємозв'язок. Тому формуванням між ними рівноважних станів у процесі досягнення і реалізації стратегічної мети діяльності підприємства та його конкретних цілей можна досягнути не тільки фінансової рівноваги та економічного зростання підприємства, а й створити надійну систему управління його фінансово-економічною безпекою.

СПИСОК ПРАЦЬ, ОПУБЛІКОВАНИХ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Кайдрович Х. І. Механізм фінансової рівноваги при забезпеченні фінансової безпеки підприємства: колективна монографія / Х. І. Кайдрович; кол. авторів; за ред. Г. Я. Аніловської та І. Б. Висоцької. – Львів: Сполом, 2016. – 252 с. – С. 193–229. (особистий внесок автора: визначено принципи використання механізму фінансової рівноваги).

2. Кайдрович Х. І. Концепція формування механізму фінансової рівноваги підприємства в системі забезпечення його економічної безпеки / Х. І. Кайдрович // Наукові записки: Наук.-техн. зб. Української академії друкарства. – 2014. – Вип. № 1–2 (46–47). – С. 53–64.

3. Кайдрович Х. І. Фінансова рівновага підприємства: огляд основних моделей і інструментарію / Х. І. Кайдрович // Наук. вісник Національного лісотехнічного університету України. – 2014. – Вип. 24.3. – С. 349–358.

4. Кайдрович Х. І. Енергетичний ринок України: фінансові виміри / Х. І. Кайдрович // Наук. вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія економічна. – 2014. – Вип. 2. – С. 29–40.

5. Кайдрович Х. І. Діагностування фінансової рівноваги підприємства як інструмент забезпечення його фінансової безпеки / Х. І. Кайдрович // Наук. вісник Національного лісотехнічного університету України. Серія економічна. – 2015. – Вип. 25.7. – С. 188–199.

6. Kajdrowycz Chrystyna. Energetyczne bezpieczeństwo Ukrainy. Energy security of Ukraine / Chrystyna Kajdrowycz // Zeszyty Naukowe. – Jasło: Podkarpacka Szkoła Wyzszaim. bl. ks. Władysława Findysza w Jasle, 2015. – Zeszyt 12. – С. 150–162.

7. Кайдрович Х. І. Ефективність управління фінансами підприємства засобами фінансової рівноваги (на прикладі Львівобленерго) / Х. І. Кайдрович // Економіка та суспільство: ел. наук. фахове видання Мукачівського державного університету. – 2016. – Вип. 2 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.economyandsociety.in.ua>

Праці апробаційного характеру:

8. Кайдрович Х. І. Класифікація загроз як основа формування основних напрямів захисту фірми / Х. І. Кайдрович // Системна діагностика фінансової сфери: зб. матер. міжкаф. наук. сем. (24 січня 2013 р.). – Львів, 2013. – С. 46–48.

9. Кайдрович Х. І. Фінансові виміри підприємства / Х. І. Кайдрович // Теорія і практика економіки та підприємництва: зб. матер. X Міжнар. наук.-практ. конфер. (25–27 квітня 2013 р.). – Гурзуф, 2013. – С. 83–84.

10. Кайдрович Х. І. Фінансова рівновага підприємства / Х. І. Кайдрович // Перспективи розвитку економіки України: теорія, методологія, практика: зб. матер. XVIII Міжнар. конфер. (29–30 травня 2013 р.). – Луцьк, 2013. – С. 85–86.

11. Кайдрович Х. І. Корпоратизація бізнесу як чинник фінансової рівноваги в забезпеченні економічної безпеки підприємства / Х. І. Кайдрович // Проблеми правової реформи та розбудови громадянського суспільства в Україні: матер. звіт. наук. конф. ад'юнктів, аспірантів та здобувачів (27 вересня 2013 р.). – Львів: ЛьвДУВС, 2013. – С. 72–77.

12. Кайдрович Х. І. Моделювання фінансової рівноваги для забезпечення економічної безпеки підприємства: системний підхід / Х. І. Кайдрович // Фінансові аспекти розвитку економіки: теорія, методологія, практика: зб. матер. Міжнар. наук.-практ. конфер. (28–29 березня 2014 р.). – Львів, 2014. – Ч. 1. – С. 26–30.

13. Кайдрович Х. І. Фінансові виміри безпеки підприємств електроенергетичної галузі / Х. І. Кайдрович // Соціально-економічні проблеми сучасності та концепція сталого розвитку в Україні та світі: зб. матер. Міжнар. наук.-практ. конфер. (28–29 березня 2014 р.). – Дніпропетровськ, 2014. – Ч. 1. – С. 47–50.

14. Кайдрович Х. І. Енергетичний ринок та економіка України / Х. І. Кайдрович // Економіка країни: стан, досягнення та перспективи подальшого співробітництва з країнами ЄС: зб. матер. Міжнар. наук.-практ. конфер. (19–20 вересня 2014 р.). – Одеса, 2014. – С. 70–73.

15. Кайдрович Х. І. Сутність і зміст поняття фінансової рівноваги: підходи до трактування / Х. І. Кайдрович // Проблеми правової реформи та

розбудови громадянського суспільства в Україні: матер. звіт. наук. конфер. ад'юнктів, аспірантів та здобувачів (17 жовтня 2014 р.). – Львів: ЛьвДУВС, 2014. – С. 125–129.

16. Кайдрович Х. І. Облікове забезпечення процедур фінансового убезпечення підприємств / Х. І. Кайдрович // Обліково-аналітичне забезпечення системи менеджменту підприємства: зб. тез доповідей II Міжнар. наук.-практ. конфер. (24–25 жовтня 2014 р.). – Львів: вид. Львів. політехніки, 2014. – С. 89–90.

17. Кайдрович Х. І. Фінансова безпека електроенергетичних підприємств (на прикладі Львівобленерго) / Х. І. Кайдрович // Проблеми правової реформи та розбудови громадянського суспільства в Україні: матер. звіт. наук. конфер. ад'юнктів, аспірантів та здобувачів (16 жовтня 2015 р.). – Львів: ЛьвДУВС, 2014. – С. 118–122.

18. Кайдрович Х. І. Рівноважний фінансовий розвиток підприємства та забезпечення його безпеки / Х. І. Кайдрович // Актуальні проблеми економічної безпеки в контексті трансформації ринкової економіки: зб. матер. міжвуз. наук.-практ. конфер. (10 грудня 2015 р.). – Львів, 2015. – С. 139–141.

АНОТАЦІЯ

Кайдрович Х. І. Фінансова рівновага як механізм забезпечення економічної безпеки підприємства. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 21.04.02 – економічна безпека суб'єктів господарської діяльності. – Львівський державний університет внутрішніх справ МВС України, Львів, 2017.

У дисертаційній роботі проведено теоретичне узагальнення сутнісних характеристик категорії «фінансова рівновага» у структурі фінансового механізму та системі економічної безпеки підприємств. Розкрито зміст поняття «фінансова рівновага» через аналіз процесу формування і функціонування фінансового механізму. Визначено, що основними елементами, які досліджуються в процесі вивчення фінансової рівноваги підприємства, є показники ліквідності підприємства, економічного зростання та вартості підприємства як такі, що значною мірою характеризують економічну безпеку підприємства через оцінку фінансового стану підприємства.

Доведено, що моделювання оцінки фінансової рівноваги підприємства за пропонованою методикою дає можливість визначити критичні сторони в роботі підприємств та запропонувати можливі варіанти виходу із кризових ситуацій. Вагомою перевагою цієї методики є те, що, базуючись на оцінці фінансової рівноваги, підприємство у межах свої обмежених ресурсів може реалізовувати безпекову діяльність, спрямовану на протидію як внутрішнім, так і зовнішнім загрозам.

Встановлено, що ефективність використання механізму фінансової рівноваги як інструмента забезпечення фінансової безпеки, базується на концепції економічної доданої вартості. Розраховано ефективність впливу обраної множини показників на економічну додану вартість. Констатовано, що, формуючи між включеними в модель фінансової рівноваги показниками рівноважні стани, вже у процесі встановлення мети діяльності підприємства можна досягнути не тільки фінансової рівноваги та економічного зростання підприємства, а й убезпечити підприємство від загроз та ризиків.

Ключові слова: фінансова рівновага, фінансовий механізм, економічна безпека підприємств, моделі фінансової рівноваги.

АННОТАЦІЯ

Кайдрович К. И. Финансовое равновесие как механизм обеспечения экономической безопасности предприятия. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 21.04.02 – экономическая безопасность субъектов хозяйственной деятельности. – Львовский государственный университет внутренних дел, Львов, 2017.

В диссертационной работе теоретически обобщены сущностные характеристики категории «финансовое равновесие» в структуре финансового механизма и системе экономической безопасности предприятий. Раскрыто содержание понятия «финансовое равновесие» через анализ процесса формирования и функционирования финансового механизма. Определено, что основными элементами, которые исследуются в процессе изучения финансового равновесия предприятия, являются показатели ликвидности предприятия, экономического роста и стоимости предприятия как таковые, что в значительной степени характеризуют экономическую безопасность предприятия через оценку финансового состояния предприятия.

В работе сделан вывод, что показатели, используемые для оценки финансовой безопасности предприятия, не учитывают специфики предприятий электроэнергетической отрасли. Поэтому предложена совокупность финансовых показателей, характеризующих целевую эффективность их производственно-хозяйственной деятельности в рыночных условиях хозяйствования.

Доказано, что моделирование оценки финансового равновесия предприятия по предлагаемой методике дает возможность определить критические стороны в работе предприятий и предложить возможные варианты выхода из кризисных ситуаций. Весомым преимуществом этой методики является то, что, основываясь на оценке финансового равновесия, предприятие в пределах своих ограниченных ресурсов может реализовывать политику безопасной деятельности, направленную на противодействие как внутренним, так и внешним угрозам.

Определено, что основными направлениями, способствующими равновесному финансовому развитию предприятия с одной стороны и обеспечению его безопасности – с другой, являются ликвидность предприятия, стоимость предприятия и его развитие. В этом контексте предполагается ориентация всей деятельности электроэнергетических компаний на достижение программных стратегических целей средствами финансового равновесия.

Разработаны мероприятия по повышению эффективности использования финансового равновесия в контексте укрепления экономической безопасности предприятий электроэнергетической отрасли (облэнерго).

Модифицировано классические формулы моделей устойчивого роста дополнением их показателем чистых активов, который определен как разность активов и кредиторской задолженности. Осуществлены расчеты влияния факторов на коэффициент устойчивого роста

Установлено, что эффективность использования механизма финансового равновесия как инструмента обеспечения финансовой безопасности базируется на концепции экономической добавленной стоимости. Рассчитана эффективность влияния избранного множества показателей на экономическую добавленную стоимость.

Констатировано, что, формируя между включенными в модель финансового равновесия показателями равновесные состояния, уже в процессе установления цели деятельности предприятия можно достичь не только финансового равновесия и экономического роста предприятия, но и обезопасить предприятие от угроз и рисков.

Ключевые слова: финансовое равновесие, финансовый механизм, экономическая безопасность предприятий, модели финансового равновесия.

ANNOTATION

Kaidrovych H. I. Financial balance as a mechanism of ensuring enterprise economic security. – The manuscript.

The thesis stands for the scientific degree of Candidate of Economic Sciences, specialty 21.04.02 – economic security of the economic activity subjects. Lviv State University of Internal Affairs, Lviv, 2017.

The theoretical synthesis of the essential characteristics of the category of "financial balance" in the structure of the financial mechanism and system of enterprise economic security is carried out in the thesis. The content of the term "financial balance" is disclosed through the analysis of the formation and operation of the financial mechanism. It was determined that the main elements that are investigated in the study of the financial balance of the enterprise are the indicators of the enterprise liquidity, economic growth and the enterprise value that largely characterize the economic security of the enterprise through the assessment of the enterprise financial condition.

The author proved that modeling of the assessment of the enterprise financial balance by means of the proposed method makes it possible to identify the critical aspects in the enterprise activity and to suggest possible ways out of crisis. Significant advantage of this technique is that being based on the assessment of the financial balance the enterprise within its limited resources can implement security activities aimed at countering both internal and external threats.

It is proved that the efficiency of the usage of financial balance mechanism as an instrument to ensure financial security is based on the concept of economic value added. The effectiveness of the influence of the selected set of indicators on the economic value added is calculated.

It is shown that forming balance states between included into the model of financial balance indicators it is possible to achieve not only financial balance and growth of the enterprise, but also to protect the company from threats and risks in the process of establishing the purpose of the enterprise activity.

Keywords: financial balance, financial mechanism, enterprise economic security, financial balance models.

Підписано до друку 19.04.2017 р.
Формат 60×84/16. Папір офсетний. Умовн. друк. арк. 0,9.
Тираж 100 прим. Зам. № 46-17.

Львівський державний університет внутрішніх справ
Україна, 79007, м. Львів, вул. Городоцька, 26.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 2541 від 26 червня 2006 р.